Jens Erik Madsen

Dagbogsoptegnelser fra et ophold på marinestation Grønnedal i 1957

Jens Erik Madsen: Oldbassernes paradis
Dagbogsoptegnelser
fra et ophold på marinestation Grønnedal i 1957.

Foto: Søværnets Operative Kommando: side 117
Foto: Erik Lildholdt; side 5,8,10,13,15,16,18, 20
+ omslagets bagside
Foto: Ole Svarre: side 1,3,128,129
Foto: Jens Erik Madsen: De resterende fotos
Layout: Ole Svarre
Sats: Palatino Linotype
Trykkeri: Scandinavian Book
Forlag: ONE
1. oplag 2017
ISBN 978-87-993112-3-1

Fotografisk, mekanisk eller anden gengivelse af denne bog
er ikke tilladt.
© Jens Erik Madsen - jenserik@post3.tele.dk
Bogen kan købes ved kontakt til forfatteren.

Oldbassernes paradis er inddelt i 4 kapitler:

Kapitel 1
Over Atanten side 5
Kapitel 2
Fra Julianehåb til Grønnedal side 23
Kapitel 3
Værnepligtig skolelærer side 31
Kapitel 4
Hjemrejse med Dronningen side 119

Grønnedals videre skæbne side 129
Litteratur side 130
Forkortelser side 130

Marinestation Grønnedal,
Kangilinnguit,
Bluie West Seven
er placeret i Sydgrønland
nord for Julianehåb
i den østlige ende
af den dybe Arsuk fjord.

Marinestation Grønnedal

Hans Hedtofts forlis ved Kap Farvel

I foråret 2002 udkom på Aschehougs Forlag en bog om grønlandsskibet Hans Hedtofts forlis ved Kap Farvel den 30. januar 1959.

Den første del af bogen beskriver i detaljer et andet grønlandsskibs problematiske vinterrejse fra København til Godthåb og tilbage igen i januar/februar 1957.

M/S Umanak afgik fra København den 18. januar klokken 10. Om bord befandt sig mellem passagererne en del marinesoldater på vej til afløsning for mandskab på marinestation Grønnedal.

En af dem var værnepligtig 283382 Jens Erik Madsen, som inspireret af **Thomas Rockwells bog "I de bedste hænder"** fik lyst til her at renskrive sine egne dagbogsnotater fra et ophold på marinestation Grønnedal i 1957.

283382 i det Herrens år 2017.

Kapitel 1

Over Atlanten

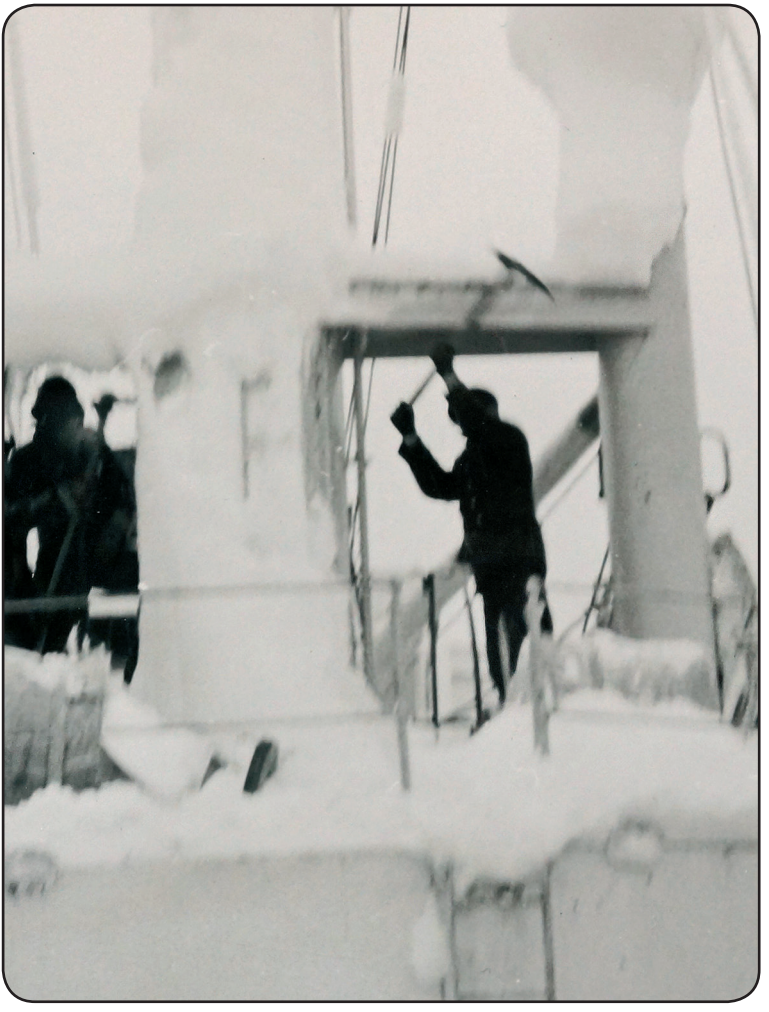

Torsdag den 17. januar

Som en optakt til selve beretningen først lidt om den sidste dag i Arresødallejren.

Naturligvis blev det en forvirret dag med pakning af alt vort grej, lægeundersøgelse m.m. Tilmed gik der 2½ time om eftermiddagen med at finde to forsvundne lagner.

Arne holdt på Orlogshjemmet en god og hyggelig afskedsfest for os 48 "grønlændere".

Blandt andet blev der vist farvelysbilleder fra Grønnedal og omegn; vi var naturligvis specielt interesserede.

Ellers gik aftenen med kaffebord og sludren og ind imellem nogle musiknumre. Arne holdt selv en god og alvorligt ment afskedstale og appel.

Naturligvis blev der ikke ro i barakken til normal tid. Stemningen var nøjagtig som i en skoleklasse dagen før en udenlandsrejse eller en lang sommerferie.

Fredag den 18. januar
Afrejsedag

Afrejsedagen begyndte for mig allerede klokken 01:40, idet jeg skulle have ordonnansvagt fra 2 til 4, den sidste i Arresødallejren.

Klokken 05:15 blev vi alle purret og lagde sidste hånd på værket med at pakke vore få sager sammen. Så var der bare tilbage at få de to køjesække slæbt op til A-barakken, et noget tungt job. 07:30 rullede vi så ud af lejren mod nye mennesker og nye oplevelser.

På kajen i Strandgade, hvor "Umanak" lå, var naturligvis mødt en talrig skare op for at sige farvel. Blandt de mange ansigter fandt jeg hurtigt fasters og Else-Marie med sin søn Jørgen.

Efter at have læsset rutebilerne af og fået sækkene lastet i skibet fik vi 20 minutter fri til at sige farvel i. For mange af dem kneb det med at holde øjnene tørre - navnlig pigerne naturligvis.

Klokken 10 præcis dampede vi så af fra København med kurs nordover gennem Sundet.

Vi fandt nu hurtigt vore anviste kamre og fik vores håndbagage installeret. Derefter var der frokost - derom mere senere.

Hidtil er sejladsen forløbet fuldstændig roligt; men der meldes om urovarsel for Nordsøen, så det er spændende, hvad dagen i morgen vil bringe.

Lørdag den 19. januar

Ved 1-tiden i nat har vi passeret Skagen og er nu ude i åbent hav. I formiddags fik vi det sidste glimt af Europa, idet vi langt ude om styrbord kunne skimte Norges fjelde.

Dagen begynder meget roligt og behageligt; men efterhånden kan det mærkes, at vinden stiger i styrke, og bølgerne vokser.

Jeg får dog noget at spise til alle måltiderne; men lige før vi går til køjs, ender det med den helt store tragedie: kæmpeopkast i flere afdelinger!

Og nu holder de fødselsdagsfest hjemme i Frederikshaldsgade i Århus - hvilken kontrast!

Hvad i alverden er det mon, der får én til at gå med på sådan en tur? - Og der er næsten en hel uge tilbage!

Søndag den 20. januar

Søndag fortsætter, som lørdag slap; men nu er det bare slut med at spise noget til måltiderne.

Lad mig for at glemme noget af alt det bedrøvelige fortælle om dagsprogrammet her om bord:

Vi bliver purret klokken halvotte og begynder med at stille urene en halv time tilbage; så er den altså syv. Morgenmad fra 07:30 til 08:30 bestående af blødkogt æg, rugbrød, franskbrød, te og kaffe.

Til frokosten klokken 11 får vi først en varm ret og derefter det store kolde bord med al mulig forskellig slags pålæg til; dertil 1 øl og 1 snaps pr. mand.

Der er middag klokken 5. Den består af 2 retter mad, som regel en slags suppe først; til stegen hører der rødvin, og som dessert får vi frisk frugt.

Endelig er der senere på aftenen kaffe eller te med ostekiks.

I betragtning af, at vi aftjener vores værnepligt, kan der såmænd ikke klages på kosten; men hvor kunne vi have haft det rart, hvis "skivet" bare havde ligget i Brabrand Sø i stedet for!

I dag har jeg på hele dagen fået en tallerken grønærtesuppe og en banan! Så jeg bliver ikke tyk og fed på denne tur.

Mandag den 21. januar

Situationen er den samme: Op og ned!

Jeg har aldrig troet, at et så forholdsvis stort skib kunne opføre sig så mærkeligt i søen.

Flot ser det ud, når man ser de vældige bølger komme brusende, ofte lige så høje som skibet selv, men man skal passe godt på.

2 mand er allerede kommet til skade. Én slog hovedet mod en væg og fik flækket et øjenbryn.

En anden blev - mens han var oppe på bådedækket - grebet af en sø og smidt med rundt fra side til side. Han slog hovedet imod flere gange, men var så heldig til sidst at blive klemt fast under en redningsbåd. Indlagt på skibets sygestue.

M/S "Umanak" er et ret nyt skib, lidt mindre end en af kalundborgbådene, med plads til 91 passagerer, hvoraf godt 50 er marinens folk. Af de resterende er cirka halvdelen grønlændere. Der er kun én klasse. Alle sover og spiser ens. - Meget demokratisk.

I dag har jeg fået en tallerken risvælling, hvoraf halvdelen kom op igen, samt en banan.

Tirsdag den 22. januar

Nu begynder man snart at vænne sig til denne måde at leve på; men behageligt er det i hvert fald ikke.

Gud ske tak og lov, at jeg ikke skal tjene mine penge på havet. Forstår godt, at min bror gik i land!

I dag har jeg spist en bajersk pølse og lidt kartoffelsalat til frokost. En tallerken tomatsuppe med fiskeboller til middag, så det går fremad.

Vi har også spillet lidt kort.

Man bliver ellers frygtelig dvask og doven af at leve på denne måde; gad vidst, hvordan det vil gå på Grønland!

Vi skulle nu være nået cirka halvvejs til Grønland og er formentlig et sted syd for Island. Der er stadig ret svær søgang, og nu til aften meldes der om vindstyrke 10 i nattens løb - i sandhed lyse udsigter!

Onsdag den 23. januar

6. døgn i søen: Situationen nogenlunde uændret, med blæst og høje dønninger. Har tilbragt det meste af formiddagen på ryggen i min køje, dels af dovenskab, dels af søsyge.

Så har jeg samtidig fået skrevet lidt i dagbogen, men let er det ikke at holde sig på linjerne, når man somme tider er ved at blive hældt ud på dørken.

Ved middagstid i dag har vi passeret Reykjaviks længdegrad, men et godt stykke syd for Island - intet glimt af landet.

Man må sige, at staten ofrer noget, for at det skal se ud, som om danske soldater forsvarer Grønland. Jeg har løseligt regnet ud, at vort afløsningsholds rejse til Grønnedal koster godt 50.000 kroner. Men hvad, pengene går jo bare fra den ene skuffe til den anden i statskassen.

Der spilles meget kort om bord. Jeg har holdt mig til whist og casino, men vi har også prøvet canasta. Det kan blive en hel lidenskab med casino.

Optræk til influenza.

Torsdag den 24. januar

7. døgn i søen. Der er stadig jævnt godt med dønning.

Klokken halvseks i morges vågnede vi alle sammen ved et mægtigt drøn. Skuden må åbenbart have ramt en forkert sø, for det var en ordentlig lussing.

Den må også have taget godt med vand ind over, for lidt efter begyndte der at løbe vand ud af ventilationsristene og hen ad gangene. Det blev nu kun til den ene gang.

Vågnede ganske rigtigt i morges med ømt hovede og dårlig hals og lidt feber, så jeg har ligget på ryggen hele dagen.

Kahytsjomfruen sendte i morges bud efter skibslægen; men det har åbenbart ikke behaget herren at lette på sig; jeg har i hvert fald ikke set skyggen af ham.

Det må ellers være et rigtigt job at ha': 120-130 mennesker, hvoraf højst 10 er syge; det er næsten mere end en mand kan overkomme.

Jeg har heldigvis selv nogle tabletter og klarer den nok. Søsygen er vist nok ved at være ovre; appetitten mangler bare stadig.

Har læst lidt og sovet mere.

Fredag den 25. januar

8. døgn i søen. Vi er nu 3½ time bag efter dansk tid; klokken er halv ét, og vi har lige fået frokost (hachis), medens familien derhjemme snart er ved at gå fra arbejde.

Jeg tænker på at stå op i eftermiddagens løb for at trække lidt frisk luft; det blæser vist op til havvejr, og kahytsjomfruen mener, at vi næppe kan være fremme i Julianehåb før tidligst søndag aften; vi skulle ellers være der lørdag.

Det er jo ellers noget af en grevetilværelse: at ligge på ryggen og få sine måltider serveret på sengen. Somme tider siger vi til hinanden:

"VED DU HVAD DU GØR? - DU AFTJENER DIN VÆRNEPLIGT!" - og så må vi smile lidt.

Stod op klokken cirka 14. Søen og vinden var voksende. Der meldes, at vi skal gå underdrejet klokken 18.

Lige efter, at middagen er begyndt, ændrer de kurs på broen og går sydlig kurs for at komme fri af isbjerge ved Kap Farvel.

Det giver megen sidekrængning og et livligt måltid. En mand får gulerødder og grønærter ned ad ryggen - smørsauce bagefter.

Det er virkeligt havvejr nu: styrke 10-11.

Lørdag den 26. januar

9. døgn i søen efter en fantastisk urolig nat og meget lidt søvn. Der blæser stadig fuld storm, og nu får jeg for første gang at se, hvordan "hushøje søer" ser ud. Det er ganske overvældende for en landkrabbe at se på.

Ind imellem går der svære snebyger, og skibet er snart ganske overiset.

Vi gør ringe eller ingen fart, holder kun lige stævnen skråt op mod vinden og kælker op og ned ad den ene lange bakke efter den anden.

Det har nok temmelig lange udsigter med at nå Julianehåb. Der snakkes om både tirsdag og torsdag i næste uge.

Ved middagstid var 4 mand ved at surre redningsbåd nr. 3, der havde revet sig løs; det må have været et koldt job. En luftventil er ligeledes surret.

Middagsmaden: grønkålssuppe og flæsk fik en brat afslutning. Klokken 17:30 ramtes vi af forkert sø; skibet krængede voldsomt over.

Alt - alt service havnede nede om bagbord, skibet bordfyldte, og ved opretningen styrtede vandet ind ad en åbentstående dør og fordelte sig i spisesalon og kahytsgange.

Kort tilløb til panik.

3 timers modbydeligt oprydningsarbejde bagefter. Noget overtøj tog havet med sig tilbage. Flere kamre svømmer i vand.

Kurs og fart uændret.

Nu ved jeg, hvad "havvejr" er!

Søndag den 27. januar

10. døgn i søen. Vi gik tidligt til køjs i aftes efter dagens strabadser, og heldigvis artede det sig, så stormen lagde sig i nattens løb og gik over til hård blæst. Jeg sov som en sten til 7 i morges . (Klokken 11 dansk tid).

Vi har fået friske rundstykker med smør til morgenkaffen. Til frokost forloren skildpadde og til middag hønsekødsuppe og bagefter høns i asparges.

For at det ikke skulle være løgn, fik vi senere kaffe med cognac til samt tilladelse til at ryge i spisesalonen.

Da så et par orlogsgaster samtidig gav et par numre på det opretstående, var det lige ved at være idyl.

Klokken 11:00 fik vi det første isfjeld at se - ikke så stort, men meget skønt og en overgang solbelyst.

10-15 mand har i formiddag skovlet sne og is rundt omkring på skibet for at lette det.

Radaren, der har været ude af brug i over et døgn, er kommet i gang igen.

Derimod er der stadig ingen radioforbindelse med omverdenen på grund af nedblæste antenner.

Positionen er ingen vist rigtig klar over; jeg gætter på cirka 300 km SO af Kap Farvel. Forventet ankomst Julianehåb onsdag morgen.

Mandag den 28. januar

11. døgn i søen. For første gang i længere tid har det været nogenlunde roligt, nærmest som Vesterhavet.

Tillige har det været solskin og klart, og for første gang i lang tid har man kunnet tage sig en spadseretur rundt på skibet.

For en masse is der er, især på fordækket, hvor bomme, wirer og værktøj er overtrukket med et tykt ispanser. En stor styrke har i formiddagens løb lettet skibet for en byrde på flere hundrede tons.

Nu skulle der ikke kunne ske mere uforudset, før vi når frem til Julianehåb. Kursen er vist igen sat nordpå.

Tirsdag den 29. januar

12. døgn i søen fra København. Kurs NV.
Position ved middag nogle sømil syd for Kap Farvel.

Jeg sov til frokost, og da jeg kom op på dækket, var det galt igen: Kuling, og skuden står på næsen engang imellem.

Godt, at de har fjernet det meste af isen, for nu kommer der mere igen; der er cirka 6 graders frost. Fart 4-5 knob.

Vi får at vide i dag, at vi har været savnet i 4 dage og eftersøgt fra luften.

Det første vidste vi nok, men ikke, at der har været avisskriverier om det hjemme. Forhåbentlig har det ikke været for drastisk.

Der er nu noget forkert, når så mange mennesker skal sættes i uro og spænding, fordi en antenne blæser ned på "Umanak".

Ganske vist har vi haft en temmelig hård tur; men alligevel haft det godt nok: Maskinen har gået hele tiden; der er lys og varme om bord, og vi har altid fået alle vore måltider til tiden.

Og så er der endda udsigt til, at vi når frem til grønlandsk havn engang i denne uge!

Nogle er også ved at være lidt trætte af sørejse.

Onsdag den 30. januar

13. døgn - and still going strong.

I dag har vi til en afveksling sejlet sydpå i stedet for nordpå - for at gøre rejsen længere!

Vi var på grund af hårdt vejr igen ved at blive iset ned. Forskibet lå tungt og dybt, og for hver sø fik vi endnu en smule is på.

Klokken 08:30 vendte skipperen skuden (det så faretruende ud), og godt 50 mand blev sat i gang med at hakke og skovle is og smide det udenbords.

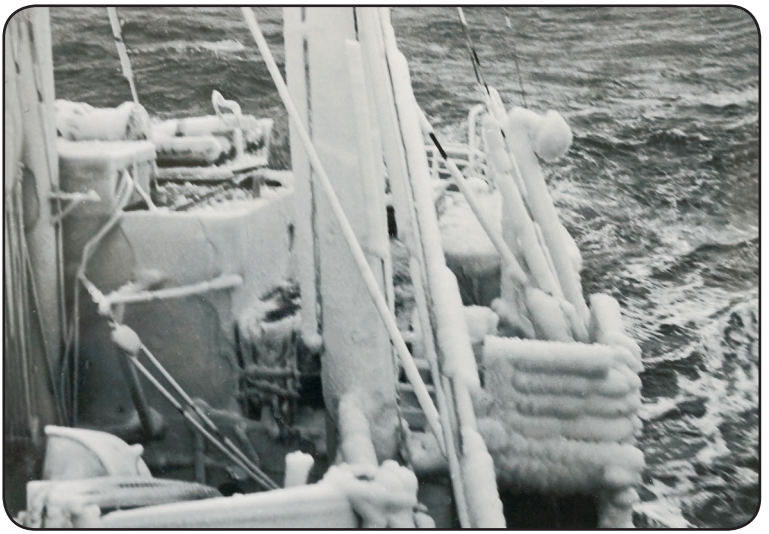

Der var også nok at tage fat på; men noget af det var hårdt som beton. Arbejdet stod på til klokken 16:00; men da havde vi også fjernet mellem 250 og 300 tons is fra fordækket alene + en del på agterdækket.

Derefter blev kursen igen sat nordover; men på 8 timer var vi med vind og sø agter kommet et godt stykke sydpå.

Vi var godt trætte alle mand, uvante som vi er med at arbejde, og de fleste kan sikkert sove godt i nat.

Der er intet nyt om "Ternen", som nu er forsvundet på 7. eller 8. døgn på vej fra Godthåb til Grønnedal.

Stadig mange kabysrygter! Et af dem vil vide, at det er småt med ferskvand nu.

Grønlands Handel burde indstille besejlingen af Grønland i de tre vintermåneder. Det er for risikabelt og for dyrt! En tur som denne må give et drønende underskud.

Torsdag den 31. januar

14. døgn i søen. -

Så bliver det altså alligevel ikke i denne måned, vi når frem til Grønland.

Dog går det nu langsomt nordover igen. Det er kun let frost, og det skulle ikke give overisning igen.

Det hedder nu, at vi skulle kunne være fremme i morgen middag; men jeg tror intet, før vi ligger fast fortøjet.

"Ternen" er stadig borte. Nu er vi begyndt at gå udkig efter den; 2 mand ad gangen i brovingen; vagten er 1 time.

Barometeret er steget temmelig meget til 741 mm. En overgang under orkanen læste jeg af på 709 mm; det er det laveste, jeg har set nogen sinde.

Ved middagstid kom der meddelelse om, at "Ternen" var fundet forlist ved Ravns Storø. Af besætningen på 9 mand var der intet spor, og det er vel tvivlsomt, om de er i live.

Det har naturligvis sat stemningen noget ned. Det meste af besætningen skulle hjemsendes nu med "Umanak".

Jeg tænker ellers, de snart begynder at kigge længselsfuldt efter afløsning i Grønnedal. De skulle have været afløst for en måned siden.

I aften har der været filmforevisning i spisesalonen af en gammel, men god film.

Fredag den 1. februar

15. døgn - og sidste i søen.

Så nåede vi omsider frem til fast land igen efter den længste og måske hårdeste rejse, "Umanak" endnu har gjort til Grønland.

Klokken 11:30 fik vi første gang landkending - en svag, grålig skygge i horisonten. Nogle timer senere kunne vi begynde at skelne de enkelte fjeldtoppe, dækket med sne.

Vi gik ind i fjorden uden at møde anden is end enkelte isbjerge.

Det var meget smukt vejr med solskin på snetoppene, og længere tilbage kunne vi se indlandsisen som en grå skygge.

Længere inde i fjorden var der grødis, som ikke hindrede sejladsen.

Det var spændende at stå helt fremme i stævnen og se ind mod land. Der var ingen åbning at se; men efter en drejning lå endnu et åbent stykke foran os.

Så fik vi øje på en radiomast, men ingen by.

Den var der alligevel, men faldt fuldstændig sammen med fjeldet. Hvad vi troede var store sten, viste sig at være små huse spredt rundt omkring.

Klokken 17 var vi fortøjet efter 14 døgn og 11 timers sejlads.

Der var mødt mange mennesker op på kajen i Julianehåb for at tage imod os; men vi havde også været ventet i en hel uge.

Efter middagsmaden gik vi i land og fandt hurtigt det eneste værtshus, restaurant "Kagssagssuk" - ikke meget plads, men billig whisky. Øl var de udgået for for længe siden; men vi havde forstærkning med om bord.

Senere på aftenen var vi til dansemik i forsamlingshuset; men det er et kapitel for sig.

Det meste af byen - i hvert fald den yngre del - var mødt op til denne improviserede velkomstfest. Der var høj stemning som ved et forsamlingshusbal derhjemme.

Klokken 24 sluttede festen, og vi gik hjem.